

”Klockardynastin” Lorin

Det var i Rök det började – den nära 200-åriga ”klockardynastin” Lorin. Nu hette förstås inte den äldste kände anfadern Lorin utan Larsson med förnamnet Per. Han torde ha varit född i byn Lorby i Svanshals socken, belägen nära Kylebergs säteri. De aktuella kyrkböckerna för åren omkring 1688, då han enligt åldersuppgifterna i dödsnotisen skulle ha varit född är försvunna. Det är alltså mycket troligt att släktnamnet Lorin härrör från just Lorby. I varje fall anammar äldste sonen Lars detta efternamn tillsammans med Persson och sedan alla de följande klockarna och organisterna liksom de flesta av ättlingarna.

Så här såg Röks kyrka ut då Per Larsson och Isak Lorin tjänstgjorde där. Den medeltida kyrkan revs 1843. Teckning av lantmätaren J F Kock år 1807.

Per Larsson tillträdde klockar- och organisttjänsten 1709, då han var omkring 21 år, och just det året hittar man hans namn i en räkenskapshandling. Han får då viss ersättning för snickeriarbeten han utfört i kyrkan. Det skulle emellertid dröja till 1716 då han knöt ”hymens band”. Det skedde den 21 oktober då han vigdes med den 21-åriga pigan Annika Andersdotter från Bomhult i samma socken.

De fick tillsammans sex barn, av vilka den äldste, Lars, född 1717, blev klockare och organist i Ölmsstad. En annan i syskonskaran, Isak, född 1730, efterträdde fadern som klockare, medan den yngste, Jonas, född 1734, blev klockare och organist i Bjälbo och Harstad.

Man stöter på Pers och hustruns namn ett flertal gånger, bl a som dopvittnen och naturligtvis i samband med barnens födelse. Att de tydligen hade kontakt med ”finare” kretsar märktes t ex då tredje barnet, Jonas (inte klockaren med samma namn) föddes 1722. Barnet bars fram av ingen mindre än ”högvälborna” Regina Rehbinder från Ingvaldstorp, och bland faddrarna märktes ”Hr Lieutnant Bonakowsky i Tomta” och en likaledes löjtnant Johan von Giesler på Valla och en ”Monsieur” John Brun. Det fanns dock för allt i världen också ”vanligt” folk i denna krets, bl a pigorna Maja i prästgården och hennes namne från Klockaregården. Men vad hjälpte all denna ståt, det stackars barnet har tydligen, liksom många andra, dött mycket tidigt. Samma öde måtte också ha drabbat ett par av de andra i syskonskaran.

Per Larsson hade liksom de flesta andra klockare ett slitsamt och mångskiftande arbete, och det kanske inte alltid var så lätt att hantera orgeln efter alla grovsysslor som också måste utföras. Det verkar emellertid som om han haft hjälp vid orgeln av sonen Lars. Han tituleras nämligen som organist i Rök då han framträder som dopvittne den 15 oktober 1735. Han var då knappa 18 år. Två år senare flyttar han till Ölmstad.

Sen fick tydligen Per traktera orgeln ensam i varje fall till 1742. Då anställs nämligen en särskild organist. Det heter i sockenstämmoprotokollet ”at den gamle åtnjuter Klockaretjänsten och lönen framgent, så länge han förmår och sig beskedligen betar, har också Pehr Larsson, att åtnjuta halfva Organistlönen för innevarande år”.

Så blev det tydligen fram till 1754. Dödlängden berättar: ”D 18 Aprilis dödde och d 21 begrofs Pehr Larsson Kläckare 66 åhr gl aff Alderdoms Krämpor; Kläckare 45 åhr”. Hans hustru dröjde inte länge att följa honom i graven. Hon avled nämligen den 9 maj året därpå av ”håll och sting i bröstet” som det står i dödsnotisen. Hon var då 60 år gammal.

Från far till son

Så efterträdde alltså Isak fadern, i varje fall som klockare. Det skedde formellt vid sockenstämman den 9 juni 1754 då det heter:

”Blef i stället för gl. Klockaren Pär Larsson, som tjenat församlingen i 44 års tid hans son Isak Pärsson Lorin till klockare på ett år förordad, skolandes sedan få behålla tjensten alt framgent, så wida Pastor och församlingen finner honom skicklig at informera Sochnebarnen i läsande så innan som utantill, hwad theras Christendomsstycken angår, jämväl uti skrifvande, them som sådant åstundar”.

Tydligen blev han accepterad för den 22 oktober 1756 gifter sig ”klockaren Isak Persson Lorin med pigan Christina Larsdotter i Norrgården. De fick åtta barn. Det var dock bara två av dem som överlevde honom, nämligen den blivande orgelbyggaren Peter Lorentz och Rebecka, gift med klockaren Paul Brandt i Adelöv. Det var Rebecka som så sorgligt och mystiskt slutade sina dagar på länsfängelset i Jönköping. (Se undertecknads artikel i Lorin-Nytt nr 14).

Den förstfödde, Anders dog i finska kriget 1789-1790.

Själv slutade Isak sina dagar den 24 april 1811, 81 år gammal.

Klockare i Ölmstad

Per Larssons äldste son, Lars Persson Lorin, blev således klockare i Ölmstad, en tjänst som han tillträdde 1737. Efter ett par år som ungarl gifter han sig med Annica Regina Eskilsdotter från Rök och får med henne fyra barn, av vilka två dog mycket unga. Av de andra två blev Fredrik Lorin även han klockare och organist, först i Ölmstad 1768-1771 varefter han innehade samma befattningar i Rogberga fram till 1820. Han avled 1832.

Fadern Lars var inte mer än 35 år då han dog. Som brukligt var gifte änkan om sig med efterträdaren i ämbetet, Gustaf Persson Rendahl, född i Renstad i Svanshals socken, troligen en bekantning från ungdomsåren.

Lorinpojknas halvbröder, Pehr och Eskil Magnus Rendahl, tjänstgjorde båda två tidvis som organister och klockare i Ölmstad. Pehr bosatte sig i Marsta i Allhelgona och tituleras där kontrollör. Så småningom gifter han sig med änkeprostinnan från Ölmstad, Maria Ölander, född Wickbom. Det var förmodligen kontakter från Ölmstadstiden som kom att bära frukt.

Den 16-årige klockaren

Den yngste av Per Larssons söner, Jonas, född 16 april 1734, måste ha varit en riktigt framåt grabb. Den 11 november 1750 – bara 16 år gammal blev han – ”efter upwist ärligt witnessbörd samdrägeligen” antagen av församlingen som organist och klockare i Harstad.

Året innan hade sockenstämman beslutat om vilken lön innehavaren av organist- och klockarsysslan skulle ha. Denna skulle utgöras av 16 kannor spannmål, 1/3 råg och 2/3 korn

av varje slag per helt hemman och proportionellt av de mindre. Detta kunde han avhämta varje julhelg, står det i protokollet, vari det också betonas att han dessutom skulle få vanlig ersättning för medverkan vid vigsel, barndop, kyrkogång ”samt ock särskild betalning, när han hos soknaborna spelar samman i deras samqväm”.

Utöver dessa ersättningar skulle han av varje hemman få 1 daler silvermynt och proportionellt av de mindre i stället för åker och äng. Detta skulle betalas årligen vid Mikaelitiden. Vidare stadgas om att han skulle få kollekt ”alla söndagar uti högtiderna i Kyrkan allmänligen och årligen hvarje år så länge han årligen och hederligen sina ämbetsplikter förestår till Guds vår och församlingens bästa”.

Man måtte ha haft ett väldigt förtroende för denne yngling som kunde erbjudas, som det förefaller, så goda förmåner. Man undrar hur han i så unga år kunnat tillägna sig de kunskaper som tarvades för dessa maktpåliggande sysslor. Troligen var det dock i princip samma förmåner som kunde erbjudas klockare och organister överlag.

Jonas kunde också glädja sig åt att få traktera en helt ny orgel, som för 1 500 riksdaler inköpts från Norrköping.

Rätt så länge levde han tydligen ungarlivets ”glada?” dagar. Inte förrän efter 10 år, den 8 oktober 1760, gifte han sig, men inte med en ungmö utan med änkan, 24-åriga Christina Bengtsdotter från Vallsberg. Hon levde bara till 8 februari 1771 då hon var 35 år.

De fick fyra barn, av vilka en dotter, Anna Stina, gifte sig med den ganska kände riksdagsmannen och statsrevisorn Anders Joachimsson (Swiring) från Snytringe i Allhelgona.

Så gick det drygt tre år innan Jonas den 18 november 1774 gifte om sig, och även denna gång blev det en änka, nämligen den 35-åriga Catharina Maria Nilsson från Sjögestad.

Tillsammans fick de fyra barn. En av dem, Nils, kom att efterträda fadern som klockare och organist i Harstad. Den yngsta, Rebecka, gifte sig med rusthållaren Gustaf Friberg i Tungelunda.

Harstads kyrka som den såg ut då lantmätaren J F Kock ritade av den 1807. Till höger om östra gaveln skimtar taket till klockarbostaden som Jonas lät uppföra. Denna ovanligt stora medeltida kyrka revs 1826

Det är inte så mycket som framkommer i de kyrkliga arkivalierna om Jonas och hans tjänstgöring. I räkenskaperna hittar man emellertid då och då några anteckningar om honom. En utgiftspost från 1755 nämner att ”Klockare Lorin fått 3 riksdaler för papper och bläck”,

och lika mycket erhöill han för framställning av nattvardsoblater. Man kan väl dock förmoda att det var hustrun som bakat dessa. Efter sju år hade denna summa ökat från 6 till 9 riksdaler. En annan kuriös notering finner man i sockenstämmoprotokollet för den 12 maj 1762:

”Blef på organisten Lorins begäran fastställt at eho sig hädanefter på orgelläktaren inrymmer skall för sin näsevishet plicta 1 Dal silfwermynt”.

Den 7 maj 1784 förmäler en paragraf i protokollet att ”Organisten Lorin anmälde, att han vore sinnad uppbygga en ny stufva på kyrkovallen, deraf i forna tider en stufva stått”.

Tydiligen förverkligade han också detta eftersom man i husförhörslängden för åren 1789-1800 finner att han är ”boende vid kyrkan”. Troligen är det fråga om den byggnad som man kan se på J F Kocks teckning från 1807.

Snart var emellertid Jonas tid som klockare och organist i Harstad ute. Först avled hans hustru i andra giftet, Maria Nilsson, den 13 augusti 1798 i en ålder av 52 år, 7 månader och 2 dagar, som det utförligt anges i dödlängden. Inte långt efter henne följer Jonas, nämligen den 9 mars 1799 i ”hetsig feber” som det noteras.

Den åtråvärde Nils Lorin

Så ställdes sockenmännen inför uppgiften att skaffa en ny innehavare till de båda befattningarna. Av allt att döma var det tydligen inte så lätt, eftersom man vid sockenstämman den 15 maj 1799 i protokollet skriver följande:

”Angående den lediga Klockare- och organistsysslan till hvilken ännu ingen sökande anmält; yttrade församlingen enhälligt, att häst wilja hafva Niclas Lorin i Bjälbo till faderns efterträdare om han samma syssla vill söka”.

Nils hade sedan 1796 varit organist och klockare i Bjälbo, och nu blev han smickrande nog uppmanad att söka tjänsten efter fadern.

Tydiligen gjorde han så, för den 8 december 1799 beslutar man följande enligt protokollet:

”Förekom fråga om klockare och organist efter aflidne klockare och organisten Jonas Lorin: men som till denna ledighet efter förut skedd kungörelse i allmänna tidningar ingen anmält sig mer än den aflidnes son, klockaren och organisten i Bjälbo Niclas Lorin, då likväl enligt Kongl. författn. trenne sökande borde föreslås, församlingen till omröstning, och så många ej vore att tillgå; ty har höga domkapitlet som vördsamt blifvit rådfrågat, huru därmed borde förfaras, höggunstigt hemställt till församlingens eget afgörande om den finner sig nöjd att antaga Niclas Lorin, som erbjudit sig till klockare och organist vid Harstad. Och som han från ungdomen var känd för god fröjd och vacker lefnad, samt inlemnad betyg om skicklighet och insigter i allt hvad en klockare och organist tillhör, för dens skull blef han enhälligt kallad till klockare och organist vid Harstads lofl. församling. Och kommer således högv. domk. föredragas till fullmakts undfående på bemälte syssla”.

Tidigare hade man också fått löfte av en Carl Lorin att under ”nådeåret” vara organist och klockare. Av allt att döma torde det ha varit Nils halvbror som åsyftas, vilken tydligen också kunde traktera orgel.

15-årig klockarbrud

Nils var 23 år då han tillträdde tjänsten i Harstad och fortfarande ogift. Det dröjde dock inte så länge förrän han började kasta lystna blickar på en mycket ung piga i Bosgården, till vilken kyrkan gränsade. Hon hette Anna Christina Carlqvist och var född i Rinna den 22 januari 1787, således 11 år yngre än Nils.

Måntro det inte viskades lite grann i stugorna runtomkring, då Nils slog sina lovar kring henne – det är möjligt. Hur som helst gifte sig den då 15-åriga flickan 23 oktober 1801 med den troligen ganska åtråvärde unge klockaren. Det var tydligen inget ”tvångsgifte” eftersom första barnet, Catharina, inte föddes förrän den 4 mars 1803. De skulle få inte mindre än tio barn. Av den stora syskonskaran skulle dock bara hälften uppnå vuxen ålder.

Två av dessa, Nils Gustaf, född 1816, och Johan Adolf, född 1823, blev upphov till många av dagens Lorinättlingar. Flera i syskonskaran dog unga eller fick inga barn.

Nils gärning är flitigt dokumenterad i sockenstämmoprotokoll och räkenskaper. En av de tidigaste noteringarna är från den 27 november 1806, då församlingen beslutar att för 55 riksdaler, 26 skilling och 8 rundstycken inköpa hans ”byggning” till ”Sochnestufva”, vilket väl måste betyda att han var tämligen välbeställd. Vidare ser man i räkenskaper för 1815 att han fått 4 riksdaler för ”tvätt, oblater mm”. Detta kan jämföras med vad ”kyrkvagtarn” fick för orgeltrampning och skopengar, nämligen 32 skilling. I båda fallen gäller det för två år. 1820 beslutas att Nils som en uppmantran för sin skötsel av ”magasinet” skulle få 8 kappar råg och lika mycket av sädeslag årligen.

Beträffande den fasta lön som Nils Lorin erhöll framgår denna av ett protokoll från den 27 maj 1847, alltså efter hans död, då det var aktuellt att anställa en ny befattningshavare. Nils hade erhållit 16 kappar säd, hälften råg och hälften korn av varje ”förmedlat mantal” samt tre kollekt och fodret på kyrkogården. Så mycket skulle av någon anledning inte den nye klockaren och organisten få.

Även om Nils klockare tydligen var mycket uppskattad finner man att han den 22 november 1823 får en liten knäpp på näsan. Han uppmanas att ”bättre öva Läsebarnen uti stafning och innanläsning, serdeles som man förmärkt att färdighet i den nödvändigheten de sednare åren mer avtagit än tilltagit”. Samtidigt föreslår borgmästare Båth, som var hemmansägare i socknen, att man, som var fallet i de flesta andra församlingar, skulle anställa en ”skolmästare” för ändamålet, särskilt med tanke på de fattiga barnen.

Nästa sockenstämma skulle ta ställning i frågan. Det dröjde dock ända till den 20 maj 1830 då frågan åter togs upp i ett sammanträde med ”fattigvårdskommittén”. Någon ”skolemästare” var det emellertid inte fråga om att anställa, utan man anmodade Nils att svara för undervisning av tio ”fattigbarn”, två dagar i veckan. För detta skulle han erhålla 1 riksdaler banco för varje elev intill hösten. ”När barnens kunskap i höst genom förhör blifvit utrönt, skall arvodet utbetalas” var dock förbehållet. Hur det gick förmåler inte historien.

Ja, det var inte lite man begärde av klockaren. Han hade allt möjligt av både praktiska och skrivarsysslor att bestyra. Man hittar bl a i räkenskaperna att han skötte ”Qvarnskjutsen och Fattig sädens in och utmålning”. Det sistnämnda gäller alltså uppmätning. För detta fick han 5 riksdaler och 16 skilling, förmodligen per år. På ett annat ställe framgår det att Nils var ”redovisare för Sjöbergs sterbhus”. Det är också känt att han under koleraepidemien 1834 utsågs att insamla nödiga medikamenter i den nya sockenstugan.

Höbärgning på kyrkogården

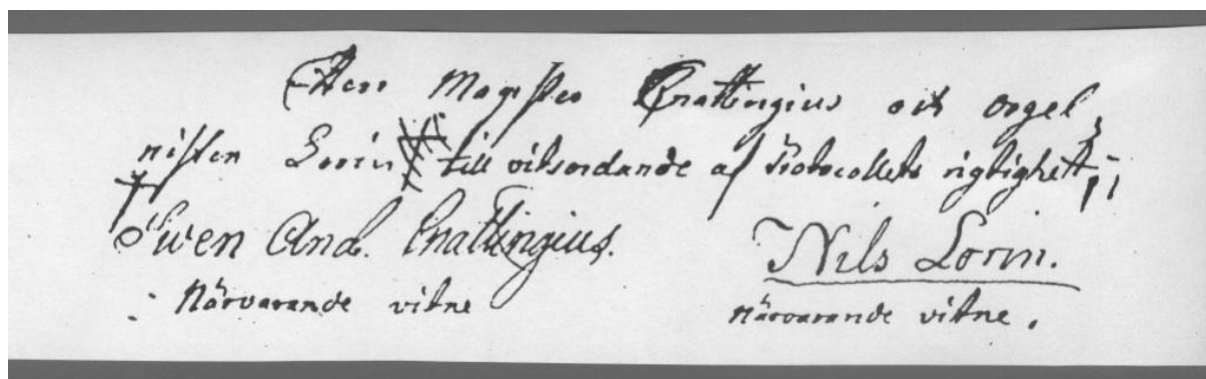
I god tid före sin död ville han tydligen också sörja för sina kära ”Stina”, för den händelse hon skulle överleva honom, vilket hon gjorde med många år. Därför hade han till sockenstämma den 14 april 1841 föreslagit att han i stället för rätten till höbärgning på kyrkogården, vilket var en vanlig förmån, skulle få en ”plan”, alltså tomt till en stuga ”här vid kyrkan”, alltså den nya. Det beviljade också församlingen. I ett tillägg godkänner Nils paragrafen med reservationen att ett ”kålgårdsland” skulle åtfölja tomten. I praktiken blev det dock så att änkan i stället accepterade att ”tills vidare” flytta in i ”kammaren och stugan i öfra våningen af fattighuset, jämte vinden öfver densamma”, eftersom det ansågs för dyrt för henne att bygga nytt. Hur länge hon bodde där har varit svårt att få klarhet i, men man vet att hon levde i alla fall 1865 (dödlängden för Harstad saknas de aktuella åren).

Beträffande det där kålgårdslandet som Nils hade varit så angelägen om att änkan skulle få hittar man i protokoll från den 6 juni 1857 ett beslut som går ut på att änkan i stället fick en ersättning på 6 riksdaler och 32 skilling ”under de två år som gått”.

Uppslitande stridigheter

Något som måste ha tagit Nils mycket hårt under de 20 sista levnadsåren var säkerligen de uppslitande striderna mellan Väderstad- och Harstadsborna beträffande sammanslagningen av de båda församlingarna. Denna förändring hade beslutats redan 1818 men Harstadsborna

ångrade sig djupt över att de "obetänksamt låtit sig övertalas av väderstadsborna", och att de lyssnat på prosten om den påstådda nyttan av föreningen. Det gick så långt att sockenmännen i Harstad vägrade skriva under ett stämmoprotokoll om överklagandet till högsta instans. I stället anmodades "Hr magister Cnattingius och orgelnisten Lorin till vitsordandet av protokollets rättighet".

A photograph of a handwritten document in cursive script. The text is written in dark ink on a light-colored paper. It appears to be a signature or a note related to a church protocol. The names 'Nils Lorin' and 'Sven Anders Cnattingius' are clearly visible, along with the words 'närvarande vitne' (present witness).

Efter en stormig sockenstämma den 23 november 1823 fick Nils Lorin och "Hr Magister" Sven Anders Cnattingius skriva under protokollet.

Det var säkert med tungt hjärta som den gamle trotjänaren fick vara med och sköta de praktiska detaljerna kring rivningen av den kulturhistoriskt värdefulla kyrka, som uppförts på 1100-talet. Särskilt måste det väl ha frestat på att se hur den orgel som han under så många år trakterat plockades ned och utbjöds till försäljning.

Han fick också formulera och sätta in annonser i tidningarna om lösöreauktioner, då man på ett ofattbart okänsligt sätt bjöd ut värdefulla liturgiska föremål, brudkronor och kyrkklockor, "hela eller i bitar" som det uttrycktes.

Helt lojalt hjälpte han emellertid till med att organisera allt kring bygget av den nya kyrkan, som efter många bedrövelser stod klar 1837. Den blev dock inte invigd förrän 1840.

Ett vackert eftermäle

Nils avled den 16 april 1847 och han fick ett mycket vackert eftermäle. Detta framgår klart av ett sockenstämmoprotokoll från den 27 maj 1847 som gäller en "underdånig" ansökan från änkan till Kungl. Maj:t om ett extra nådeår "vid orgelnist- och klockarebeställningen härstädes".

"Långtifrån att hava något att invända förklarade respektive sockenmännen det till i anseende till orgelnisten Lorins ovanliga skicklighet och redbarhet hans för församlingen under sin 47-åriga befattning härstädes vid många tillfällen och särdeles vid dess långsamma kyrkobyggnad havda osparda möda och gjorda tjänster samt hans efterlevande makas knappa och otillräckliga tillgångar för hennes återstående bräckliga levnadsdagar underdånigst önskade till denna hennes lika underdåniga ansökan nådigt bifalla. Härvid fästade församlingen villkoret att hon behörigen skaffar och nöjaktigt avlönar den som under tiden tjänsten ordentligen bestrider samt att hon utser eller begär åt sig god man som under förmyndaransvar hennes egendom förvaltar, vadmed hon förklarade sig nöjd samt därtill föreslog nämndemannen Sven Jonsson i Valby, vilken detta förtroende förklarade sig villig att antaga", som det så långrandigt och krystat uttrycks av protokollförelaren.

Ett gediget klockarhem

Vid den följande bouppteckningen får man en intressant bild av hur en klockares hem tedde sig vid denna tid. Det måste väl betraktas som någorlunda burget. Där fanns t ex en hel del silverföremål, bl a ett par bägare och en kalk som värderades till nära drygt 32 riksdaler, 12 matskedar, sockertång, snusdosa och ett par fickur, alltsammans värderat till 109 riksdaler och

47 skilling. Bland tenn- och malmföremål registerades 13 tenntallrikar och 2 större och 2 mindre tennfat, 2 stycken ljusstakar, 1 malmgryta, 1 mortel med stöt och 2 viktskålar, totalt värda 127 riksdaler och 31 skilling.

Uppsättningen av kopparföremål var inte heller så dålig. Drygt ett 30-tal saker är uppräknade, däribland en kittel på 12 skålpund, värd 4 riksdaler, ett par kaffekokare och 7 ”vånnor” samt en munkpanna.

Uppsättningen av järn- och kökssaker var också ganska god. Kaffedrickandet var tydligen redan då ganska utbrett. Där noteras en kaffebryggare och en dito kvarn, två gräddskålar och inte mindre än 10 par fat och kaffekoppar jämte en bricka. Om tidens gång i klockarstugan gav ett par väggur och ett bordsur besked. Där fanns också förstås skrivbord där Nils sysslade med alla sina skrivgöromål, vilka av allt att döma var mångfaldiga. Man lägger också märke till tre speglar, varav en är försedd med förgylld ram, därtill en spegellåda och fyra rakknivar. Att klockarmor när tiden tillät sysslade med spinning och vävnad framgår av att i protokollet uppräknas en vävstol, knäpphärvel och nystvinda, skrubbor och kardor och inte mindre än tre spinnrockar.

Bland sovrumsmöbler räknas upp tre målade sängar, en tälotsäng och en soffa. Av andra möbler fanns det också ganska rikligt, t ex fyra målade och omålade bord, ett dussin stolar, en byrå, två kistor och ett omålat skåp. Till fönstrens prydnad fanns ”9 st bättre och sämre Gardiner” och på bordet kunde läggas i varje fall ett par dukar och 16 bättre och sämre servetter.

”Kappräck” och ”sourttuter”

Av säng- och ”Linkläder” räknas upp sex bolstrar, fyra långdynor, sju kuddar, nio sängtäcken, varav tre rutiga, fyra fällar och nio par lakan.

I klädkammaren finner man bland mycket annat klockarens mörkblå ”kappräck” jämte en grå dito tillsammans med åkpälsen. Där hängde också en svart rock jämte två linnerockar, fyra västar, tre ”sourttuter” med tre par byxor, en svart rock, ett par gamla hattar, fem ”hallskläder”, ett par handskar, ett halvt dussin kragar och fyra bröstlappar. Där fanns även inte mindre än 14 handnäsdukar och tre par strumpor. Vidare noteras tre par stövlar och t o m något så modernt som ett par ”galloer”. I förteckningen nämns också ”rörkäppen” för klockarens finpromenader – om det nu blev tillfälle till sådana.

Uthusen bestod av ladugård med loge, ett par lador, ett fårhus och ett vedskjul, två svinhus och ett ”hemlighus”. Tittar vi in i uthusen står där ”en gammal Bagge”, ett får med lamm och en gris. Däremot finns konstigt nog vare sig häst eller kor upptagna. Kanske de avyttrats under klockarens sjukdom.

I lidret finns en ”chäskärre”, en enbetsvagn, en kärre, ett par källkar och en ”ryss”. Den stora uppsättningen av verktyg och redskap i snickarboden vittnar om att klockaren måste ha varit praktisk och hemma i många färdigheter. Uppsättningen av hyvlar är imponerande, nämligen ett 40-tal, och där fanns också ett par svarvstolar, fem sågar, 18 huggjärn, mängder av yxor, filar, limskruvar, tänger och mycket annat. Där fanns också fyra ”Inner-fenster” att ta till när kylan blev besvärlig.

Fioler och ”bössor”

Under avdelningen musikinstrument uppges ett gammalt klavér, två fioler och två ”bössor”, troligen nyckelharpor.

I sammanhanget är det värt att påpeka att klockaren hade skyldighet att ”gå församlingen til handa med Dansmusik vid Bröllop och andra Gillen samt dess Ungdom med Information i spelande, räknande och skrifvande...dock för att de för alt sådant njuta skälig betalning”. Bland böcker räknas upp ett par koralböcker och ett par sångböcker, en bibel och en psalmbok sam en ”Östgöta Beskrivning i 2ne delar”.

Totalt uppgick bouppteckningen till 704 riksdaler och 13 skilling sedan man dragit av en 1/8-dels procent till ”Socknens fattig-Cassa”. I och med denna förrättning sattes alltså punkt för

en klockar- och organistgärning som gått från fader till söner i Rök och Harstad under närmare 200 år.

Orgelbyggaren Peter Lorentz

För en son till en klockare var det förstås lockande att tänka sig att bli orgelbyggare. Så var tydligen fallet med näst äldste sonen till Isak, alltså Peter Lorentz.

Han föddes 1 november 1759 i Rök, men inte förrän 1798 figurerar han i annalerna. I skriften ”Hantverk och manufaktur i Linköping”, utgiven 1940 av Linköpings fabriks- och hantverksförening omtalas att snickaregesällen Peter Lorentz Lorin fick burskap som instrumentmakare. Samma år beviljade kommerskollegium i Stockholm privilegier för honom. Inför hallrätten kunde han den 18 augusti 1798 visa upp ett klavér och en violin som han tillverkat under sin lärotid. Han var gesäll hos ingen mindre än den kände orgelbyggaren Per Schörlin, som inte bara tillverkade orglar utan också klaverinstrument. Under någon tid arbetade han även för orgelbyggaren Olof Schwan i Stockholm.

Ända fram till 1802 bar han ”borgerlig skatt och tunga”. Tydligt blev dock den ekonomiska bördan för tung och han ströks ur borgerskapets rulla på grund av ”oguldna kronoräntor” som det heter.

Trots detta kunde han av allt att döma fortsätta sin verksamhet, och han fick ett flertal hedrande uppdrag.

Monumentalt orgelverk

Hans förnämsta verk var den stora orgel som han byggde för Risinge gamla kyrka i Östergötland och som stod färdig 1808. Den var på inte mindre än 24 stämmor, vilket var ovanligt mycket för en landsortskyrka. Det sägs att orgeln vid avsyningen fick inte så lite beröm av domkyrkoorganisten Zacharias Köhler. Så inträffade emellertid det sorgliga att Risinge församling byggde en ny kyrka i mitten av 1800-talet, varvid en del av det lorinska orgelverket, 6 ½ stämmor flyttades över till denna kyrka. Resten av orgeln förvarades på kyrkvinden men lär sedan ha förkommit. När därefter en ny och större orgel byggdes för nya kyrkan, övertogs det starkt reducerade Lorinverket av metodistförsamlingen i Norrköping. När Risinge gamla kyrka i slutet på 1940-talet renoverades flyttades resterna av Lorinorgeln åter till denna kyrka. Det sägs i Kyrkomusikernas tidning nr 15 1949, att de gamla träpiporna var ett fint hantverksarbete, liksom ”väderverket”, medan metallpiporna plockades ihop från olika håll.

Senare har dock denna orgel så kraftigt byggts om att det knappast återstår något av den ursprungliga.

Detta är vad som nu återstår av Peter Lorentz en gång 24-stämmiga orgel, innan den skingrades åt olika håll. Möjligen några pipor och en hel del träverk är vad som är kvar. (Foto Olle Lorin).

Vidare byggde han 1812 en orgel på 11 stämmor för Drothems kyrka i Söderköping. Denna fanns kvar till 1877 då den ersattes med en orgel byggd av E A Zetterquist. Dessutom utförde han kompletteringar och ombyggnader av orglarna i Askeryd i Småland 1813, och Runtuna i Sörmland 1802. Han gjorde också ombyggnader på orgeln i Åsbo, Östergötland, 1823. Att han dessutom fick reparera orgeln i Harstad, där farbrodern Jonas var organist är väl kanske inte så underligt.

Klavikordbyggare

Peter Lorentz ägnade sig emellertid inte bara åt orgelbyggen. Musikvetaren Eva Helenius-Öberg har i sin avhandling, Svenskt klavikordbygge 1720-1820, påpekat att han också var en framstående klavikordbyggare och förfärdigade ett stort antal sådana instrument av olika varianter. Tyvärr lär inte heller något av dessa finnas kvar.

Men vem vet, kanske det någon dag påträffas ett sådant i någon gömma!

Peter Lorentz var gift med Anna Charlotta Hoffström, född 29/7 1770 i Västra Ryd. Han avled 1827 i Loviseberg, Rönö, på Vikbolandet. De fick åtta barn, men av dessa var det bara två som gifte sig och bildade familj. En av dem var Anna Lovisa, som gifte sig med arrendatorn på Rönö kungsgård, Gustaf Löfgren. Ett av barnbarnen, Augusta Lovisa Löfgren, gifte sig med borgmästaren i Skänninge, Napoleon Curman.

Krigsfånge Peter Lorin

Klockarättlingen Peter Lorin, son till livgrenadjären Anders Lorin, och född i Heda 25 mars 1786, speglar ett sällsynt levnadsöde. Fadern stupade under finska kriget 1790 och man skulle kanske kunna tro att Peter skulle ha blivit avskräckt för allt vad militärer heter. Så var

tydiligen inte fallet för redan som 14-åring enrollerade han sig som musikanter vid Livgrenadjärregementet i Linköping, där han fick lära sig att traktera klarinett, något som ju inte verkar så särskilt krigiskt. Icke förty kom han dock att hamna i ett ganska äventyrligt krigsdrama,

Först skulle han dock redan som 18-åring ingå äktenskap 1804 med en kvinna i Rök som var 42 år gammal. Hon hette Ulrica Persdotter Planberg och var dotter till en inspektör Peter Planberg. Det måste ha varit mycket uppseendeväckande och säkert var det pengar med i spelet. I vigselnotisen står det nämligen följande: ”Näst före vigseln gjordes dem emellan munteligt Testamente på all hennes ärfvda medel, som bestod af vid pass 1000 riksdaler” Intressant är också att bruden var barnbarnsbarn till arkivarien Jonas Lorin hos Magnus Gabriel de la Gardie, vilket väl förklarar att hon var stadd vid så pass god kassa. Tja, vem vet bruden kan förstås också ha haft ett fördelaktigt yttre, trots sina år.

Ut i Napoleonkriget

Nåja, den äktenskapliga lyckan blev nu inte så lång.

Redan den 11 september 1805 fick livgrenadjärregementets rusthållsdivision, som Peter tillhörde, order att samlas på en plats som hette Ennesbovad mellan Kisa och Vimmerby på gränsen till Kalmar län.

Anledningen var Napoleonkriget. Gustaf IV Adolf hade fått för sig att blanda sig i den storpolitiska leken. Han ansåg sig av försynen vara kallad att utföra en hämnarroll och anslöt sig därför utan tvekan till det mellan England, Österrike och Ryssland ingångna förbundet. Han satte därför bl a Livgrenadjärregementet i Linköping på krigsfot.

Nu skulle alltså Peter och hans olycksbröder i första hand bege sig i ”marche forcée” till Karlskrona, dit man anlände tre dagar senare. Den 16 september gick man ombord på örlogsskeppet ”Kong Adolf Fredrik”, men på grund av ogynnsamma väderleksförhållanden kunde man inte avsegla förrän den 21, och eftersom det var motvind kom truppen till Rügen först den 27 september.

Sedan följde under mer än ett års tid en tröstlös tillvaro med förvirrande fram- och tillbakamarscher i Nordtyskland under ledning av befälhavaren, generaladjutant Carl Axel von Morian, vilken betecknas som en ”på det hela hufvudlös karl”, som dock hade en förtjänst, heter det ironiskt om honom, nämligen att han åt god mat och ”drack helst goda viner”. Han måste ju emellertid ta order av den tydiligen med storhetsvansinne behäftade Gustaf IV Adolf.

Situationen var dock emellanåt ganska idyllisk, och vid ett tillfälle kunde t o m officerarna ordna bal i Lauenberg, till vilken ”Härskaperne från hela landet äro Inbjudne”.

När fransmännen i oktober 1806 hade vunnit stora framgångar blev det dock ”en annan dans”, och von Morian fann för gott att beordra en reträtt för de svenska trupperna. Alla användbara skepp i Lübecks hamn beslagtogs och i dagningen den 7 november 1806 började man ”boxa” ut skeppen på floden Trave i avsikt att ta sig till Travemünde. Allt var tyst och stilla, men plötsligt hördes kanonskott från vedetter på högra stranden, och franska trupper och artilleri var inte långt borta. Snart började kanonkulorna vina över skeppen med de svenska trupperna och ställde till förödelse ombord.

Förödmjukande behandling

Det fanns därför inget annat val för befälen än att hissa vit flagg och ”låta slå Apell”. Nästan hela den svenska kåren med undantag av ett kompani lyckades undkomma till Stralsund. Alla de andra – inklusive förstås vår Peter Lorin – fick dock finna sig i en mycket förödmjukande behandling.

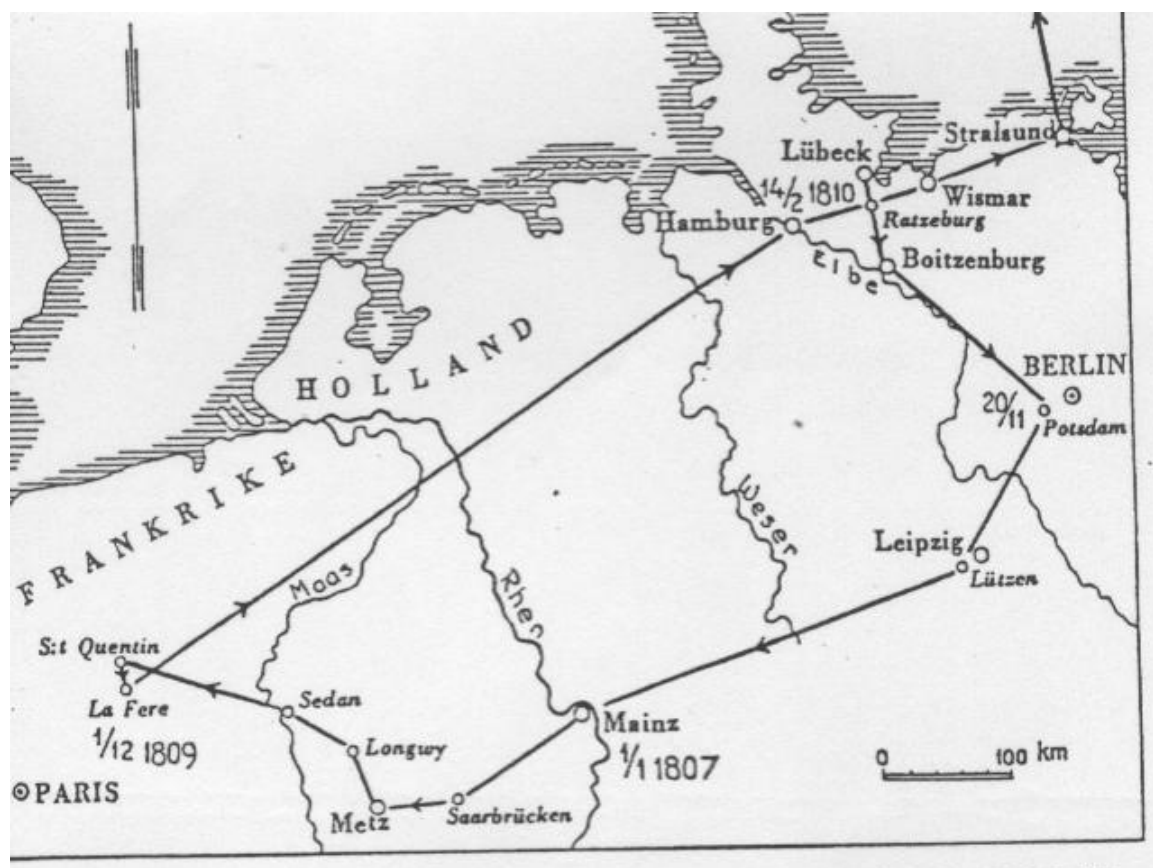
Den tillfångatagna rusthållsbataljonen uppgick till en major, fyra kaptener, åtta löjtnanter och fänrikar, en adjutant, en regements- och en kompanifältskär, en mönsterskrivare, 18 underofficerare (däribland förmodligen vår Peter) 9 trumslagare samt 482 korpraler och meniga grenadjärer.

Det franska befälet hade lovat att förhindra plundring, men så blev inte fallet. Vår Peter har inte lämnat till eftervärlden en rad om händelserna, men en livgrenadjär Lars Pihl förde dagbok över sina och sina kamraters vedermödor, och han berättar bl a följande vad som hände när de förts in på torget i Lübeck.

”När vi kommo in på Stadstorget slogs till plundring på oss. Då togos våra kappräckar af oss, häldst dem fienden tyckte vara bra. Somlige fingo hafva i behåll sina råckar eller fingo andra i stället. Jag blef aldeles utan och mistade både flaskan och renseln vid den stora plundringen”.

Det berättas också att de franska soldaterna förgrep sig på grenadjärernas enskilda tillhörigheter, t ex fickur och pengar. Däremot blev officerarna bättre behandlade. Det berodde till stor del på marskalk Bernadottes order. Han blev ju sedermera svensk kung. Översten Gustaf Fredrik Mörner skriver att ”Marskalk Bernadotte handterar oss med en utmärkt höflighet och på allt sätt vill göra vårt öde drägligt”.

Han berättar också att han vid ett par tillfällen varit inbjuden till marskalken, som ville höra mycket om Sverige. Han skulle en gång ha yttrat att ”Norrie skulle passa mer för Sverige än Danmark”, något som ju sedan också blev en verklighet då han blev svensk tronföljare. I ett tal före avmarschen från Lübeck den 13 november berömde han också den svenska truppen för dess utmärkt goda uppförande.

Karta över den 150 mil långa marschen från Lübeck 1806 till Frankrike och den något kortare återvägen efter drygt tre års fångenskap. (Ur boken Kungl. första livgrenadjärregementets historia, fjärde delen).

150-milamarschen

Så fick svenskarna anträda den 150 mil långa marschen till fångenskapen i Frankrike. Officerarna förlades till Longwy, i nordöstra Frankrike på gränsen mot Belgien och Luxemburg, medan de meniga blev inkvarterade på annan ort.

I stort sett blev såväl officerare som meniga väl behandlade. Officerarna kunde till och med få permission för att åka hem till Sverige och hälsa på släkten, och manskapet kunde få ta anställningar som hantverkare eller i jordbruket. Efterhand blev det dock sämre ställt och sjukdomar började grassera och många avled. Det berättas att av Vikbolandets kompani på ett 60-tal man var det bara 33 som återkom.

Efter tre år och sedan fred slutits fick de som överlevde anträda återmarschen, och den 15 maj 1810 landsteg de i Ystad. Den 7 maj passerades gränsen till Östergötland varvid truppen hemförlovades.

Man kan väl gissa att Peter snarast möjligt begav sig hem till Lilla Åby i Slaka socken och den, får man förmoda, ivrigt väntande hustrun Ulla. På hösten 1810 flyttar paret till Kaga, där hustrun avlider den 7 december 1813. Peter tar avsked från det militära 1815 och året därpå gifter han om sig med Gustava Åbom, född den 16 december 1790 i Slaka. Han blir 1816-1818 "stadstjänare" i Linköping. Därifrån flyttar paret, som nu fått en dotter, Carolina, född 12 december 1816, till Östra Tollstad, där Peter blir handelsman fram till 1827. Där föddes också sönerna Carl Peter, 1 januari 1819, och Sven Johan, 17 augusti 1821. År 1827 flyttar familjen till Sund i Ydre där Peter blir gästgivare i Sunds Norrgård. Han avlider den 15 februari 1831. Dottern Carolina gifter sig vid 30 års ålder med sergenteanten vid Livgrenadjärregementet i Linköping, Constans Edvard Du Rietz. Han övertar nu emellertid jordbruket och gästgiveriet i Sund. Tydligt hade Peter Lorins änka, Gustava, själv drivit både gården och gästgiveriet ända fram till dotterns giftermål 1846.

Så försvinner en högst intressant Lorinättling ur historien utan att, mig veterligt, ha lämnat efter sig några skrivna dokument om allt vad han upplevt under sitt skiftesrika liv.

Sunds Norrgård finns dock fortfarande kvar i släktens ägo, vackert belägen vid Sundssjön.

Den sentida namnen, Peter Lorin, framför Sunds Norrgård 2000. (Foto Olle Lorin).

Av de båda pojkarna till Peter och Gustava, har jag funnit att Peter utbildade sig till garvare i Tjällmo hos sin morbror, Johan Fredrik W Åbom, varifrån han den 13 februari 1838 flyttar till "obestämd ort" som det står bland utflyttade i kyrkböckerna. Sedan dess har jag inte funnit några spår efter honom. Brodern, Sven Johan, blev kronojägare i Ulrika och flyttade 1862 till Malexander. Han var gift med Hedvig Gustava Otiliana Bodin, född 30 mars 1823 i Mörlunda. De fick sonen Sven August, född 14 april 1851 i Ulrika. Han blev adjunkt i Örebro och var från 1885 medarbetare i Stockholms Dagblad. Han dog som ogift den 5 december 1930.

Olle Lorin oktober 2010

Källor:

Olle Lorin: Glimtar ur Lorinska levnadsöden. 1997.

Hans Lorin och Olle Lorin: Slakten Lorin från Rök i Östergötland.

Gustaf Petri och Herman Levin: Kungl. första livgrenadjärregementets historia. Fjärde delen.

Valdemar Stenhammar: Livgrenadjärregementets rusthållsdivision 1791-1816. (1932).

Diverse nummer av Lorin-Nytt.

Diverse kyrkoarkivalier.